

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА МУЗИЧНОГО ТА ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МЕТОДИ ОРИГІНАЛЬНОЇ ГРАФІКИ
(назва навчальної дисципліни)

освітній ступінь бакалавр
(назва освітнього ступеня)

галузь знань 01 Освіта / педагогіка
(шифр і назва галузі знань)

спеціальність 014 Середня освіта (014.12 Образотворче мистецтво)
(код і назва спеціальності)

освітня програма Середня освіта: образотворче мистецтво
(код і назва спеціальності)

тип дисципліни вибіркова
(обов'язкова / вибіркова / факультативна)

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньо-професійної програми

(підпис, ініціали, прізвище)

РЕКОМЕНДОВАНО:

кафедрою МУЗИЧНОГО ТА
ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВ

протокол № 3 від 16.12.2019р

Завідувач кафедри *Ж.Є. Сироткіна*
(підпис, ініціали, прізвище)

ПОГОДЖЕНО:

Голова Ради з якості освіти педагогічного факультету

(підпис, ініціали, прізвище)

Ю.І. Сич
Ю.І. Сич

Розробники програми:

Пастир Іван Васильович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музичного та образотворчого мистецтв ІДГУ

Рецензенти програми:

Шишман Іван Іванович – доцент кафедри музичного та образотворчого мистецтв ІДГУ

1. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна	Заочна
Кількість кредитів: 4	Лекції:	
	6	6
Загальна кількість годин: 120	Практичні заняття:	
	42	6
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом: 2-4	Лабораторні заняття:	
	-	-
Семестр: 3-8	Семінарські заняття:	
	-	-
Тижневе навантаження (год.): - аудиторне: 3 - самостійна робота: 5	Консультації	
	-	-
Форма підсумкового контролю: залік	Індивідуальні заняття:	
	-	-
Мова навчання: українська	Самостійна робота:	
	72	108

2. МЕТА ДИСЦИПЛІНИ

Предметом вивчення навчальної дисципліни є зображення предметного світу та творчий метод образотворення засобами художньої графіки.

Метою є фахова підготовка вчителя образотворчого мистецтва в галузі мистецтва оригінальної та основ друкованої графіки до компетентнісного вирішення завдань художньої і педагогічної діяльності на якісному рівні майстерності.

Передумови вивчення дисципліни є: «Кольорознавство», «Рисунок», «Живопис».

Міждисциплінарні зв'язки: «Композиція», «Історія зарубіжного та українського образотворчого мистецтва», «Пластична анатомія», «Педагогічний малюнок», «Декоративно-прикладне мистецтво», «Пленер».

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен набути такі результати навчання:

1. Знання:

- основні етапи розвитку мистецтва оригінальної та друкованої графіки в історіографічному аспекті;
- основні аспекти теорії та практики графіки як виду образотворчого мистецтва та художньо-творчої діяльності;
- особливості прийомів та способів виразного формоутворення та образного вирішення змісту графічної композиції;
- техніко-технологічні особливості друкованої графіки;
- особливості творчого процесу створення композиції в будь-якій графічній техніці, художніми матеріалами та інструментами;

2. Уміння:

- визначати морфологічну структуру засобів графічного зображення форми в її художньо-образній організації на площині;
- професійно застосовувати зображувальні та виражальні засоби художніх матеріалів, графічних технік, їх палітру у вирішенні завдань навчальної чи творчої роботи;
- відтворювати, стилізувати, символізувати форму з виявленням образного початку в єдності з її змістом;
- застосовувати знання в організації графічної композиції, а саме: розміщати і організувати форми або об'єми, які зображуються конкретними графічними матеріалами в процесі матеріалізації ідеї, яка може мати той чи інший сюжет, в геометричних межах зображувальної

поверхні з метою розкриття художньо-змістової суті цієї ідеї; виявляти в межах однієї зображальної поверхні, яка може бути будь-якої геометричної форми (прямокутною, квадратною, круглою тощо), незалежно від площинно-просторового принципу рішення сюжету – об'ємно-просторового або декоративно-площинного; в межах двох (диптих) зображальних поверхонь; за принципом площинно-просторових; за принципом організації картинного поля: фризіві, рапортні, замкнуті; за принципом статичності і динаміки, використанням в сюжеті людської фігури, казкових персонажів (в ілюстрації); за принципом синтезу – поєднання чорно-білого та кольорового зображення;

- застосовувати в створенні графічної композиції однопросторово–одночасно, однопросторово–різночасно, різнопросторово–одночасно, різнопросторово–різночасно зображувальних подій, мотивів, сюжетів в форматі зображальної-художньої площини.

3. Комунікація:

- відтворювати художній образ засобами оригінальної та друкованої графіки;
 - розкривати особливості графічної мови, уміти аналізувати твори митців зарубіжного й українського мистецтва графіки;
 - на професійному рівні компетентісно здійснювати структурно-топологічний аналіз творів мистецтва графіки й пояснювати їх художню цінність в культурі людства;
 - методично забезпечувати процес художнього навчання та естетичного виховання школярів в процесі керівництва їхньою графічною діяльністю.

4. Автономність та відповідальність:

- володіти способами та прийомами графічного відображення об'єктів і явищ дійсності та творчим методом втілення задуму в художньо-образну структуру композиції;

4. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Назви модулів / тем	Кількість годин (денна форма навчання)							Кількість годин (заочна форма навчання)						
		Аудиторні	Лекції	Семінарські (практичні)	Лабораторні	Консультації	Індивідуальні заняття	Самостійна робота	Аудиторні	Лекції	Семінарські (практичні)	Лабораторні	Консультації	Індивідуальні заняття	Самостійна робота
1.	Художні техніки оригінальної графіки	2	2	-	-	-	-	2	4	2	2	-	-	-	10
2.	Види графіки. Класифікація видів графіки	2	2	-	-	-	-	2	4	2	2	-	-	-	10
3.	Функції художніх засобів графічного зображення	2	2	-	-	-	-	2	4	2	2	-	-	-	10
4.	Практичні завдання для індивідуально-творчої діяльності (творчий проект художньо-методичного спрямування)	4	-	4	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	10
5.	Створення композиції в жанрі пейзажу в техніці акварельної монотипії	4	-	4	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	10
6.	Виконання в техніці олійної монотипії	4	-	4	-	-	-	10	-	-	-	-	-	-	10

	серії пейзажних композицій за вибраною темою														
7.	Копія роботи майстрів мистецтва оригінальної або друкованої графіки (за визначенням педагога)	4	-	4	-	-	-	10	-	-	-	-	-	-	10
8.	Сюжетно-тематична композиція за вибором в техніці друкованої графіки	4	-	4	-	-	-	10	-	-	-	-	-	-	10
9.	За ескізом екслібрису, розробленого в попередньому семестрі, виконання в техніці гратожу (сухої голки) творчу роботу в матеріалі способом друку	4	-	4	-	-	-	10	-	-	-	-	-	-	10
10.	Виконання натюрморт із предметів побуту в техніці гравюри на картоні	4	-	4	-	-	-	11	-	-	-	-	-	-	14
Проміжний контроль		-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	4
Разом:		48	6	42	-	-	-	72	12	6	6	-	-	-	108

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

5.1. Зміст навчальної дисципліни за темами

Тема 1. Художні техніки оригінальної графіки

Загальна характеристика видів графіки. Художні напрямки в мистецтві графіки. Інструменти та художні матеріали для образотворчо-графічної діяльності: сталеве перо, гусяче перо, очеретяне перо, рапідграф, пензлі, текстурний папір, акрил, акварель, гуаш, туш, чорнило, сепія, вугілля, соус, сангіна, олівці, фломастери, воскова, крейдяна та олійна пастелі .

Художні техніки (прийоми) оригінальної графіки: ляпкографія, гротаж, монотипія, ниткографія, рисунок пензлем, ручкою зі стальним пером, тушшю, чорнилом, рисунок крейдою, пастеллю, олівцями, соусом, сангіною, сепією, вугіллям, фломастерами, рапідграфом, гелевими ручками тощо. Технічні та виражальні засоби формоутворення. Прийоми та способи графічного зображення: класичні, оригінальні та найбільш доступні для практики вчителя образотворчого мистецтва.

Тема 2. Види графіки. Класифікація видів графіки

Загальна характеристика видів графіки. Художні напрямки в мистецтві графіки (на прикладі аналізу творів зарубіжних та українських майстрів графічного мистецтва).

Класифікація графіки за способом утворення: унікальна, друкована, репродукційна.

Класифікація та особливості видів графіки за способом застосування: станкова, прикладна.

Класифікація та особливості видів графіки за призначенням: допоміжна, оригінальна.

Специфічні ознаки й особливості унікальної та друкованої графіки.

Топологічний склад та структура графічного зображення. Станкова, прикладна та агітаційна графіка.

Класифікація за способом відтворення та видом друку.

Художньо-виражальна та зображальна системи графічної мови. Пляма, лінія, штрих, контраст, нюанс, тон, силует, ритм, акцент, пластичність, декоративність, фактура, текстура тощо. Основні закономірності композиції в станковій графіці.

Художні прийоми та способи графічного зображення форми. Технічно-виражальні засоби формоутворення. Художньо-образне вирішення форми зображення засобами оригінальної графіки.

Тема 3. Функції художніх засобів графічного зображення

Психологічні особливості сприйняття графіки, враження від функцій художніх засобів відтворення образу предметного світу та явищ. Потрійна дія виразних засобів відтворення змісту та форми предметів чи явищ. Символізація їх краси, значення, життя. Розпізнавальні риси предметів та явищ (форма й відповідність розмірів, пропорцій й сутність її змісту) в їх графічному відображенні.

Особливості оформлення художньої форми в мистецтві графіки. Умовність, стилізація структури форми, її змісту. Спрощення, узагальнення й сплюснення та деформація графічної форми.

Декоративність форми та її визначення через зображення контрасту частин (контрастний контур, розмитий, плавний, живописний, різкий, чіткий тощо).

Організація простору в графічному зображенні за допомогою контрасту становища: (спокою та руху, статичності та динаміки), напруження (великий, малий, спокійний, рухомий, частина-ціле, світлий-темний, лінія-тон, лінія-структура, фактура).

5.2. Тематика практичних занять

Тема 1. Художні техніки оригінальної графіки.

Тема 2. Види графіки. Класифікація видів графіки.

Тема 3. Функції художніх засобів графічного зображення.

Тема 4. Практичні завдання для індивідуально-творчої діяльності (творчий проект художньо-методичного спрямування).

Тема 5. Створення композиції в жанрі пейзажу в техніці акварельної монотипії.

Тема 6. Виконання в техніці олійної монотипії серії пейзажних композицій за вибраною темою.

Тема 7. Копія роботи майстрів мистецтва оригінальної або друкованої графіки (за визначенням педагога).

Тема 8. Сюжетно-тематична композиція за вибором в техніці друкованої графіки.

Тема 9. За ескізом есклібрису, розробленого в попередньому семестрі, виконання в техніці гратожу (сухої голки) творчу роботу в матеріалі способом друку.

Тема 10. Виконання натюрморт із предметів побуту в техніці гравюри на картоні

5.3. Організація самостійної роботи студентів

№ з/п	Вид роботи	Кількість годин	Форми звітності
Індивідуальні завдання:			
1.	Виконання замальовків, малюнків, ескізів в різних видах художніх технік друкованої графіки	8 (12)	Конспект
2.	Створити графічну композицію з пейзажним мотивом рідного краю (міський, сільський тощо). Формат ¼ аркуша паперу. Матеріали: папір, олійні фарби, папір.	8 (12)	Малюнок
3	Виконання графічних прийомів та способів художніх технік формоутворення на прикладі творчих робіт майстрів мистецтва графіки (оформлення колекції зразків).	10 (15)	Реферат, замальовки, малюнки
4	Створити композицію в жанрі пейзажу в техніці акварельної монотипії	10 (15)	замальовки, малюнки. ескізи до творчої роботи
5	Виконання естампів та їх художні особливості	16	замальовки, малюнки. ескізи

		(25)	до творчої роботи
6.	Керівництво графічною діяльністю школярів Особливості процесу формування предметної (художньо-графічної) компетентності учнів 1-4, 5-7 класів	12 (20)	Конспект, реферат, замальовки, малюнки
7.	Підготовка до проміжного контролю	4 (4)	Модульна контрольна робота
	Разом:	72(108)	

6. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

6.1. *Форми поточного контролю: семінарські заняття, індивідуальні завдання*

6.2. *Форми проміжного контролю: модульна контрольна робота*

6.3. *Форми підсумкового контролю: залік*

7. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є:

- індивідуальне або групове опитування;
- пейзажі та інші результати образотворчого мистецтва;
- модульна контрольна робота та ін.

Модульна контрольна робота складається з двох видів робіт: теоретичного питання та практичного завдання

Приклад модульної контрольної роботи:

1. Загальна характеристика видів графіки.
2. Створення графічної композиції з пейзажним мотивом рідного краю

8. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

8.1. *Шкала та критерії підсумкового оцінювання знань студентів*

Переведення підсумкового балу за 100-бальною шкалою оцінювання в підсумкову оцінку за традиційною шкалою

Підсумковий бал	Оцінка за традиційною шкалою
90-100	зараховано
70-89	
51-69	
26-50	не зараховано
1-25	

Схема розподілу балів

Максимальна кількість балів	70 балів (поточний контроль) – середньозважений бал оцінок за відповіді на семінарських заняттях та виконання індивідуальних завдань, який переводиться у 100-бальну шкалу з ваговим коефіцієнтом.0,7	30 балів (проміжний контроль) – за результатами виконання модульної контрольної роботи
Мінімальний пороговий рівень	35 балів (поточний контроль)	16 балів (проміжний контроль)

8.2. *Критерії оцінювання під час аудиторних занять*

Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень
5 балів	Оцінюється робота студента, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, на-

	водить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.
4 бали	Оцінюється робота студента, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.
3 бали	Оцінюється робота студента, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні формули, рівняння, закони. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.
2 бали	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.
1 бал	Оцінюється робота студента, який не в змозі викласти зміст більшості питань теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді.
0 балів	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

8.3. Критерії оцінювання індивідуальних завдань

Вид	Максимальна кількість балів
Виконання завдання (малюнка)	5
Виконання етюд, композиції тощо	15

Критеріями оцінювання роботи з виконання індивідуальних завдань є якість виконаного завдання (малюнка, етюд, композиції тощо); вірне використання основ образотворчої граматики.

8.4. Критерії оцінювання проміжного контролю

Питання теоретичного спрямування	10 балів
Питання практичного спрямування	20 балів
Усього	30 балів

8.5. Критерії оцінювання під час підсумкового контролю

Підсумкова оцінка виставляється за результатами поточного та проміжного контролю.

9. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Мольберти, софіти, технічні засоби для демонстрування презентацій (ноутбук, проектор).

10. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

10.1 Основні джерела:

1. Авсиян О.В. Натура и рисование по представлению. -М., 1985.
2. Альбом "Акварелі Володимира Чуприни" – Херсон, 2005.
3. Антонович Є.А., Проців В.І., Свид С.П. Художні техніки в школі: Навчально – методичний посібник для студентів художньо-графічних факультетів вищих навчальних закладів.-К.,1997.
4. Басанець Л.В. Художні техніки рисунка. Програма для студентів художньо-графічних факультетів педагогічних університетів - ПДПУ ім.К.Д.Ушинського.- Одеса, 2000.
5. Бесчастнов Н.П. Черно-белая графика: учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по специальности «Художественное проектирование текстильных изделий».- М., 2005.
6. Бесчастнов Н.П. Графика пейзажа: учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по специальности «Художественное проектирование текстильных изделий».- М., 2005.
7. Бесчастнов Н.П. Портретная графика: учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по специальности «Художественное проектирование текстильных изделий».- М., 2007.
8. Бесчастнов Н.П. Графика натюрморта: учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по специальности «Художественное проектирование текстильных изделий».- М., 2008.
9. Бесчастнов Н.П. Изображение растительных мотивов: учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по специальности «Художественное проектирование текстильных изделий».- М., 2008.
10. Бехтерев В.М. Первоначальная эволюция детского рисунка в объективном изучении. - Спб., 1910.
11. Валентин Филипенко. Живопись, графика. Каталог.-Одесса,1986.
12. Виппер Б. Р. Ведение в историческое изучение искусства.-М.,1985.
13. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте. -М., 1996.
14. Выготский Л.С. Психология искусства. -М., 1968.
15. Власов В.Г. Графика. Графическое начало в искусстве. Большой энциклопедический словарь изобразительного искусства. –СПб., 2001. –Т.2. –С.612-619.
16. Гольцов Д.Д. Илья Богдеско. Альбом. –М.,1987.
17. Гурий Захаров. Альбом. Графика. -М., 1985.
18. Дворников Ю.В.Жива вода рисунка. –Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2009.
19. Жердицкий В.Е. Живопись. Техника и технология. –Х., 2006.
20. Зайцев А.С. Наука о цвете и живописи. -М., 1998.
21. Зорин Л.Н. Эстамп: Руководство по графическим и печатным техникам. –М., 2004.
22. Игнатъев Е.И. Влияние восприятия предмета на изображение по представлению. –М., 1954.
23. Изобразительное искусство Одессы. Живопись, графика, скульптура. –М., 1981.
24. Искусство народов Африки. –М., 1975.
25. Йогансон Б.В. Молодым художникам о живописи. -М., 1959.
26. Ефименко В.Г., Резниченко Н.И. Основы графических техник. Программа спецкурса для специальности 2109 «Черчение, изобразительное искусство и труд» педагогических институтов».-К., 1988.
27. Каган М.С. Морфология искусства. Историко-теоретическое исследование внутреннего строения мира искусств. Л., 1972.
28. Кандинский В. О духовном в искусстве.-М., 19..
29. Кантор А.М. Предмет и среда в живописи. Проблемы взаимоотношений предметного мира и пространственной среды. -М., 1981.
30. Кардовский Д.Н. Об искусстве. –М., 1960.
31. Комарова Т.С. Формирование графических навыков у дошкольников. –М., 1970.
32. Кудин П.А., Ломов Б.Ф., Митькин А.А. Психология воспитания и искусство плаката. –М., 1987
33. Кузин В.С. Психология /Под ред. Б.Ф.Ломова. Учебник. «2-е изд., перераб. и доп. –М., 1982.
34. Кузин В.С. наброски и зарисовки. М., -1981.

35. Культура, наука, искусство СССР. Словарь-справочник. –М., 1965.
36. Лагутенко О. Українська графіка першої третини ХХ століття. – К., 2006.
37. Лаптев А.М. Некоторые вопросы композиции (Вопросы изобразительного искусства). – М., 1954.
38. Лаптев А.М. Рисунок пером. –М., 19..
39. Логвиненко А.Д. Зрительное восприятие пространства. –М., 1981.
40. Лоза А.И. По волнам моей памяти: Записки. –Одесса, 2004.
41. Ломов Б.Ф. Формирование графических знаний и навыков у учащихся. –М., 1959.
42. Ломов Б.Ф. Человек и техника. –М., 1966.
43. Лушников Б.В., Перцов В.В. Рисунок. Изобразительно – выразительные средства: учебн. пособие для студентов вузов, обучающихся по специальности «Изобразительное искусство» –М., 2006.
44. Материалы и техники рисунка: Учеб. пособие. Под ред.В.А.Королева. –М., 1983.
59. Мастера искусства об искусстве. –М.-Л., 1936.
60. Медкова Е. Постигая язык графики. //Искусство № 23, 1-15 декабря 2008.
61. Мириманов В.Б. Малая история искусств. Первобытное и традиционное искусство. – М., 1973.
62. Мистецтво Одеси в колекції Михайла Кнобеля: Альбом. –Львів, 2002.
63. Михайло Жук. Альбом. Автор состав. И.И.Козерод, С.С.Шевелев. –К., 1987.
64. Одноралов Н.В. Материалы инструменты и оборудование в изобразительном искусстве. – М., 1987.
65. Ожегов С.И. Словарь русского языка. –М., 1980.
66. Пастырь И.В. Креативность познания композиции изобразительного искусства. –Измаил, 2005.
67. Пучков А.С., Триселев А.В. Методика работы над натюрмортом: Учеб. пособие для студентов худож.-граф. фак. пед ин-тов. –М., 1982.
68. Радлов Н.Э. Рисование с натуры. 3-е изд. –Л., 1978.
69. Резниченко Н.И. Руководство графической деятельностью учащихся 1-4 классов. –М., 1990.
70. Резниченко М.І. Художньо-прикладна графіка: Програма для студентів художньо-графічних факультетів педагогічних навчальних закладів. –Львів: Світ, 2002.
71. Рембрандт. офорты. –М., 1924.
72. Раубер Г.Г. О закономерностях художественного визуального восприятия. –Таллин, 1985.
73. Рудаметов М.Д. Опыт систематического курса по графическим искусствам. Спб., 1898.
74. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька: Навчальний посібник. –Тернопіль, 2005.
75. Сапего И.Г. Предмет и форма. Роль восприятия материальной среды художником в создании пластической формы. –М., 1984.
76. Сидоров А.А. Рисунок старых русских мастеров. Т. II. –М., 1956.
77. Сеченов И.М. Избранные произведения. 2-е изд. –М., 1958.
78. Смирнов М.І. Азбука мистецтва графіки. –К., 1970.
79. Собрание живописи Одессы Людмилы Викторовны Ивановой. Вторая половина 20 века., –Одесса, 2004.
80. Соловьев Б.А. Искусство рисунка. –Л., 1989.
81. Сухенко В.О. Рисунок. Навчальний посібник. –К., 2004.
82. Тарасенко О.А. Авторский миф Г.Палатникова в пространстве культуры постмодернизма. //Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтва: Зб. наук. праць. – Харків, 2006, –С.121-132.
83. Тарасенко О.А. Art longa, vita brevis! //Образотворче мистецтво. № 1, 2009.–С.34-35.
84. Фаворский В. А. «О графике как основе книжного искусства». –М., 1961.
85. Фаворский В. А. Об искусстве, о книге, о гравюре. –М., 1986.
86. Фернандес оминик. Основные и второстепенные источники вдохновения Микеланджело. // Древо до корней. – СПб., - 1998. –С.66- 130.
87. Флоренский П.А. Иконостас. –М., 2003.

10.2 Додаткові джерела:

1. Добкин С.Ф. Оформление книги. –М., 1985.
2. Зорин Л.Н.Эстамп: Руководство по графическим и печатным техникам. –М., 2004.
3. Купенко М.Я. Основы графического дизайна: Підручник. Вид 2-е, доп., і випр. –К., 2007.
4. Лагутенко О. Новый взгляд на искусство украинской графики XX ст. //Мистецькі обрії. –К., 2002.
5. Туманов І.М. Рисунок, живопись, скульптура: Теоретико-методологічні основи комплексного навчання: Навчальний посібник. –Львів, 2010.
6. Овчинников В.С. История книги: становлення сучасного книгодрукарського мистецтва: навчальний посібник. –Львів, 2010.
7. Одесский художественный музей. /Каталог.Графика, скульптура. –К.,1974.
8. Орлов В.Ф., Фурса О.О., Баніт О.В. Педагогічна майстерність викладача мистецьких дисциплін: Навчально-методичний посібник.-К., 2012.
9. Пасічний А.М.
10. Пахомов А.Ф. Про свою работу в детской книге. –М., 1982.
11. Резніченко М.І., Твердохлібова Я.М. Художня графіка. Змістові модулі 1,2.: Навчально-методичний посібник для студентів художньо-графічних факультетів. –Тернопіль, 2011.
12. Резніченко М.І., Твердохлібова Я.М. Художня графіка. Змістові модулі 3,4: Навчально-методичний посібник для студентів художньо-графічних факультетів. –Тернопіль, 2011.
13. Федорук О.К. Графіка як вид образотворчого мистецтва. –К., 1983.
14. Українська графіка XI – початку XX ст.: Альбои /Упорядник А.Вюник. –К., 1994.
15. Хейл Р.Б. Уроки рисования от великих мастеров /Пер. К.Малькова. –М., 2005.
16. ЯцівР.М. Львівська графіка. 1945-1990. Традиції та новаторство.- К., 1992.
17. Серія спеціальних випусків /Советская графика. –М., /разные годы/.
18. Журнал «Образотворче мистецтво» /Видання Національної спілки художників України.
19. 5000 шедевров рисунка. Электронная библиотека. /диск с каталогом изображений. –Ровно, 2011.

10.3 Інтернет-ресурси:

- <http://www.oko.kiev.ua> – архітектура і краєзнавство України;
- <http://www.spadshina.com.ua> – українська спадщина;
- <http://prostir.museum/> – музейний простір України;
- <http://namu.kiev.ua/> – Національний художній музей України;
- <http://honchar.org.ua/pro-muzej/> – Український центр народної культури “Музей Івана Гончара”;
- <http://www.mundm.kiev.ua/>–Національний музей українського народного декоративного мистецтва;
- <http://www.derev.org.ua/index.html> – дерев'яні храми України;
- <http://hutsul.museum/> – Національний центр народного мистецтва Гуцульщини і Покуття;
- <http://www.artofukraine.com> – сучасне мистецтво українських художників;
- http://www.louvre.fr/llv/commun/home_flash.jsp – Лувр (Париж, Франція);
- <http://www.metmuseum.org> – Метрополітен (Нью-Йорк, США);
- <http://www.hermitagemuseum.org/> – Ермітаж (Санкт-Петербург, Росія);
- <http://www.khm.at/> – Музей історії мистецтва (Відень);
- <http://smallbay.ru/default.html> – Віртуальний музей живопису;
- <http://staratel.com/> – напрямки живопису;
- <http://www.abc-people.com/typework/paint/index.htm> – мистецтво живопису, художники
- <http://artclassic.edu.ru/catalog.asp> – колекція “Світова художня культура”;
- <http://www.artclass.lviv.ua> – журнал “Артклас”, статті про мистецтво;
- <http://artdic.ru/index.htm> – словник образотворчого мистецтва; художники;
- <http://www.brainart.ru/vocabulary/19/stil.php> – словник по мистецтву і архітектурі.